

Predmet ŠPG

- pedagogika - veda o výchove
špeciálna pedagogika - sústava ped. vied

teória

prax

edukácie detí a mládeže

postih:

- mentálny (duševný)
- senzomotórny (zmyslovo-pohybový)
- somatický (telesný)
- narušené komunikačné schopnosti
- citové a vôľové narušenie
- iné poruchy učenia, správania

- ale aj výnimočne nadaní žiaci alebo iné špecifické potreby

ŠPG - deti, ktoré nezapadajú do NORMY (normalita 95% populácie)

Predmetom ŠPG je ako vychovať a vzdelávať jedincov s ŠVVP

- vzdelávanie narušených a postihnutých jedincov
- potenciál jednotlivca treba podchytiť:

- motivácia
- kompenzácia
- kreativita

1. Obsah vzdelávania - modifikovať
2. Špeciálne metódy výchovné a vzdelávacie
3. individuálny prístup
4. ŠPG - diagnostika

- s výchovou začať čo najskôr → efektívne výsledky

ŠPG - spolupráca aj s rodičmi (poradne)
- školy (integrácia žiakov)

ŠPG - zložitý viacnásobne členený logicky usporiadaný systém vedeckých poznatkov o špg javoch a procesoch

ŠPG javy:

- postihnutie
- narušenie
- špecifické potreby
- ťažkovychovatelnosť

ŠPG procesy:

- špeciálna edukácia
- výchovná rehabilitácia
- korekcia

- stimulácia
- reedukácia
- kompenzácia

PODSTATA ŠPG: integrácia medzi ŠPG javmi a procesmi

Miesto ŠPG v sústave vied

- **patrí do sústavy:**

- vied o človeku (širšie chápanie)
 - pedagogických vied (užšie chápanie)
- zaoberá sa výchovou

Súvisí s: PG, PSY, SOC, BIO

Hraničné - spolu súvisia:

- humánna defektológia - zaoberá sa komplexnou rehabilitáciou postihnutého človeka
- liečebná pedagogika - vedecky zdôvodňuje postupy a metódy terapeutické

Základné pojmy, kategórie a termíny

- postihnutý, defektný, invalidný jedinec - základné a najčastejšie používané termíny

- školstvo narába s pojmom **postihnutý jedinec**

- rezort soc. zabezpečenia - invalidný jedinec

- v zdravotníctve - zdravotne postihnutý jedinec

→ **najmodernejší pojem** - deti a mládež so špeciálnymi výchovnými potrebami - sem sa zaraďujú deti postihnuté:

- mentálne
- zmyslovo
- telesne

- choré, zdravotne oslabené, chybne hovoriace

- ťažkovychovateľné, viacnásobne postihnuté

- poruchy učenia a správania

Postihnutý jedinec

- s viac alebo menej trvalým telesným, sluchovým, zrakovým, rozumovým, rečovým alebo sociálnym defektom

- vyžaduje osobitnú výchovnú starostlivosť a umiestnenie v školách alebo zariadeniach pre deti a mládež vyžadujúci individuálnu starostlivosť

Invalidný jedinec

- lat. invalidus - bezmocný, chorý

- jedinec so zmenenou, trvale obmedzenou alebo zničenou pracovnou schopnosťou

- **u nás sa používajú aj:**

- anomálny (nenormálny)

- defektný
- handicapovaný (znevýhodnený)

1. DEFEKT

- lat. defectus - chyba, porucha, poškodenie
 - tu sa rozumie nedostatok v celistvosti organizmu,
 - môže mať orgánová alebo funkčnú formu
 - vyskytuje sa v:
 - psychickej oblasti
 - senzorickej oblasti
 - somatickej oblasti
 - pre defekt jedinec vyžaduje špeciálnu výchovnú starostlivosť
 - defekt je ireparibilný, nenapraviteľný, trval
- defekt = postihnutie

2. PORUCHA - NARUŠENIE

- vyjadruje tiež odchýlku od normy
- na rozdiel od defektu má reparable charakter - dá sa napraviť
- získaná zväčša počas života
- poruchy učenia
- poruchy spánku narušenie komunikačnej schopnosti

3. ANOMÁLIA

- gr. ano - nie, nomos - zákon, pravidlo
- je to trvalá odchýlka od normy, ale nepovažuje sa za patologický jav

4. DEVIÁCIA

- lat. deviatio - odbočenie z cesty
- odchýlka od normy s patologickými prejavmi správania (sexuálne deviácie) alebo vývinu - jedinec sa stáva nápadným
- v súvislosti s psychickými deviáciami sa používa termín - psychický deficit
- somatické deviácie sa označujú ako deformity (lat. deformitas - znetvorenie)

5. OHROZENÍ JEDINCI

- deti a mládež, ktorá vyrastá alebo je natrvalo vystavená nepriaznivým spoločenským, ekologickým, výchovným vplyvom
- aj výnimočne nadané deti, ak nie je adekvátna edukácia

Špeciálna starostlivosť

Postihnutie	Narušenie	Ohrozenie
mentálne	komunikácie	biologické
somatické	správania	psychické
senzorické	učenia sa	morálne

Základné špeciálnopedagogické činnosti

- všetky špg činnosti sa zameriavajú na rozvoj osobnosti so špeciálnymi výchovnými potrebami
- patria sem:

- reedukácia
- rehabilitácia
- resocializácia
- korekcia
- kompenzácia

Edukácia - systém a súhrn výchovným, vzdelávacích a vyučovacích činností; ich zásluhou sa stáva postihnutý alebo narušený:

- vychovaným
- vzdelaným

REEDUKÁCIA

- lat. - re - späť; educatio - výchova → prevýchova
- označuje sa ním súhrn špg aktivít zameraných na rozvíjanie slabo vyvinutých funkcií
- úpravu porušených funkcií alebo orgánov
- najmä reedukácia hybnosti, sluchu a zraku

REHABILITÁCIA

- lat. habilitas - spôsobilosť, schopnosť
- opätovné dosiahnutie spôsobilosti
- súbor špg aktivít mnohoborového charakteru zameraných na začlenenie postihnutého (defektného) do spoločnosti
- nie je to znova začlenenie - lebo predtým neexistovala

RESOCIALIZÁCIA

- spája sa s psychosociálne narušenými poruchami správania
- tieto poruchy sú reparable
- opätovné zapájanie ľudí do pracovného a spoločenského života
- predchádzajúce správanie bolo v súlade s právnymi, spoločenskými a etickými normami, ale neskôr vybočilo a treba ho do nich opäť vtesnať
- u defektných a postihnutých je správnejšie hovoriť len o socializácii

KOMPENZÁCIA

- lat. compensatio - vzájomné vyrovnanie, náhrada
- predstavuje súbor aktivít zameraných na vyrovnanie alebo náhradu zníženého výkonu orgánu alebo funkcie úpravou alebo zvýšením činnosti iných orgánov

KOREKCIA

- lat. correctio - náprava, zlepšenie
- špg činnosti, ktoré sa orientujú na nápravu, úpravu či opravu chybnej funkcie, orgánu, správania

Špeciálnopedagogická intervencia - súhrnné označuje všetky aktivity, ktoré realizuje špeciálny pedagóg

Komplexná rehabilitačná starostlivosť

Komplexná rehabilitačná starostlivosť o jedincov so špeciálnymi výchovnými potrebami je **zameraná na:**

- predchádzanie
 - zmiernenie
 - odstraňovanie
- nepriaznivých dôsledkov postihnutia (defektu) alebo narušenia v prospech ich optimalizácie

Táto starostlivosť sa delí na:

- liečebnú
- výchovno-vzdelávaciu
- pracovnú
- sociálnu

Oblasti starostlivosti:

- psychologickú
- technickú
- právnu
- ekonomickú

Liečebná

- spočíva v lekárskom odstraňovaní (zmiernení) orgánového alebo funkčného defektu
- chirurgicky - ortopédia, očný lekár, ORL, neurochirurgia, lieková terapia
- podporná liečba - fyzikálna, vodoliečba, ultrazvuk

Výchovno-vzdelávacia

- poskytuje predškolskú výchovu
- všeobecné a špeciálne vzdelávanie

Pracovná

- zmenená pracovná schopnosť
- rekvalifikácia

Sociálna

- zaradiť jedinca do spoločnosti
- ekonomické zabezpečenie
- právna ochrana
- morálna podpora
- odbúravanie predsudkov
- vybavenie technickými a kompenzačnými pomôckami

Oblasti starostlivosti

Psychologická

- súčasťou je psychodiagnostika a psychoterapia
- vytvoriť si pozitívny vzťah k sebe samému a k okoliu
- viesť k odolnosti voči stresom a sociálnej kompetencii

Technická

- výskum, vývoj, výroba - kompenzačných, reedukačných pomôcok
- protetika
- ortopedické pomôcky, akustické, optické pomôcky

Právna

- vytváranie právnych noriem, ktoré umožňujú žiť plnohodnotný život
- Všeobecná deklarácia ľudských práv

Ekonomická

- vytvárať podmienky na uspokojovanie základných potrieb
- finančné dávky sociálneho zabezpečenia, poskytovanie zliav, výhod

Systém špeciálnej pedagogiky

ŠPG skúma jedincov so špeciálnymi výchovnými potrebami z viacerých stránok podľa určených kritérií

- k jednoduchším kritériám patria:

- všeobecná platnosť poznatkov pre všetky špg disciplíny
- zameranosť len na určitý druh postihnutia, narušenia

→ takto vznikli 2 podsystemy ŠPG:

1. Všeobecne zameraný podsystem ŠPG:

- všeobecné základy ŠPG (pojmy, termíny, predmet, systém)
- dejiny ŠPG (odboru vzdelávania)
- metodológia ŠPG (metodológia výskumu, diagnostika)
- filozofia ŠPG
- teória komunikácie postihnutých jedincov
- výchovná rehabilitácia (zásady, metódy edukácie, reedukácie)
- náuka o špeciálnych školách a výchovných zariadeniach (systém, riadenie)
- porovnávacia ŠPG
- vzdelávanie a ďalšie vzdelávanie

2. kritériom užšie zameraného podsystemu ŠPG je druh postihnutia, narušenia alebo špeciálnej potreby:

- pedagogika mentálne postihnutých - psychopédia
- pedagogika zrakovo postihnutých - tyflopédia
- pedagogika sluchovo postihnutých - surdopédia
- pedagogika telesne postihnutých, chorých a zdravotne oslabených - somatopédia
- pedagogika detí s narušenou komunikačnou schopnosťou - logopédia
- pedagogika psychosociálne narušených - etopédia
- pedagogika detí s viacnásobným postihom
- pedagogika detí s poruchami učenia
- pedagogika detí s poruchami správania
- pedagogika výnimočne nadaných a talentovaných detí

Rozdielnosť bádateľov - iná interpretácia:

- kresťanská ŠPG
- materialistická ŠPG
- psychoanalyticky orientovaná ŠPG
- behaviorálna ŠPG
- kognitívna ŠPG

Všeobecne zameraný podsystem ŠPG

1. Všeobecné základy ŠPG (pojmy, termíny)

2. Dejiny ŠPG

- slovenská ŠPG je mladá veda, prístup k postihnutým bol rôzny v historických etapách
- používajú sa historiografické metódy:

- vývoj ŠPG

- vzdelávanie ŠPG pedagógov
- rozvoj špecializovaných inštitúcií
- kroniky

3. Metodológia ŠPG

- metodológia - náuka o metódach vedeckého výskumu a poznávania
- získavanie poznatkov a vedomostí je veľmi ťažké a zložité
- riadia sa určitými algoritmami (predpísané poradie úkonov)

problém → hypotéza → overovanie → vysvetľovanie → vedecký poznatok

- formulácia problému znamená slovné vyjadrenie
- hypotéza - podmienený výrok o predpokladanom vzťahu medzi dvoma alebo viacerými premennými (ak je X, nenastane Y)
- overovanie - verifikácia - overujeme pravdivosť hypotézy
- vedecké vysvetľovanie - explanácia - týka sa získaných údajov o ŠPG javoch v súvislosti s hypotézami

4. Filozofia špeciálnej výchovy

- poskytuje filozofické východiská pri formulovaní cieľom ŠPG

Filozofia výchovy → školská politika → školský systém → curriculum → cieľový zámer

5. Teória komunikácie postihnutých jedincov

- špeciálna výchova často súvisí s narušenou komunikáciou
- pre ŠPG má psobitný význam sociálna komunikácia
- patria sem aj náhradné abecedy:
 - Brailovo písmo - bodová abeceda (1 - 5 bodov)
 - nepočujúci - prstová daktylotika
 - slepohluché deti - daktylografia - písmo na dlaň a prsty

6. Náuka o špeciálnych školách a výchovných zariadeniach:

- hovorí o systéme a usporiadaní špeciálnych škôl a zariadení do samostatného pod systému našej výchovno-vzdelávacej sústavy
- člení sa na 2 relatívne samostatné problémové oblasti:
 - riadenie výchovy a vzdelávania v školách a zariadeniach pre jedincov so špeciálnymi výchovnými potrebami
 - sústava škôl a inštitúcií pre postihnutých

Dejiny ŠPG

- skúmajú vznik a vývoj teórie a praxe edukácie - komplexnú starostlivosť - o postihnutých a narušených

- **cieľom** je zistiť ako sa utvárala starostlivosť o jedincov so špeciálnymi výchovnými potrebami

- na rôznych stupňoch vývoja
- v jednotlivých krajinách
- počiatky starostlivosti o postihnutých siahajú až do najstarších období ľudstva
- napr. vojny, hladové krízy, ochorenia - dnes vieme čeliť
- v minulosti, mrzáci - trvalé poškodení - žili na okraji spoločnosti
- pomoc iba charita (náboženské motívy)
- telesne postihnutí vzbudzovali:
 - podporu, ľútosť
 - obavy (zohavenia)
 - strach z nákazy

- **cirkev** - prejavy duševných chorôb v stredoveku pripisovali diablu

→ tomu napovedajú aj liečebné metódy - izolácia, trest, násilie

- stali sa obeťami inkvizície

- epileptici - vyhánanie diabla z tela

- **18. st. účinný liek** - prášok z popola mužskej lebky; pitie panenskej krvi + cesnak + voda

- narodenie postihnutého dieťaťa - trest boží

- mnohé ochorenia (dnes už neexistujú) - mor, lepra, obrna - zanechali telesné aj duševné následky čiže existovala pre všetkých reálna šanca ochorieť

Spôsob opatery závisel od stavu lekárskej a zdravotnej starostlivosti

- mnohí končili v chudobincoch, žobráci

Špecializované ústavy vznikli postupne a pri ich zakladaní sa prihliadalo viac na záujmy verejné, mesta ako na humanitárny úmysel, napr. ochrana pred bláznami.

Západná Európa v 2. pol. 17. st. a v 18. st. - rozšíril sa počet nemocníc a vznikli liečebne

- v Habsburskej monarchii až zač. 19. st. - len výnimky, obmedzené kapacity, zakladali ich jednotlivci

Špeciálna pedagogika ako veda sa začala utvárať až na prelome 19. a 20. st., keď sa objavili prvé ŠPG teórie

MUDr. Ludwig Strümpell (Lipsko, 1890) v publikácii Pedagogická patológia → pokúsil sa usporiadať dovtedajšie ŠPG poznatky do systému

- tento pojem sa neujal ale zaujal pojem liečebná pedagogika

Významné osobnosti našej ŠPG:

Viliam Gaňo - 25.5.1983 - Trnava pri Labovci

Vývin a anomálie (úchyľky) vývinu v ŠPG

Vývin je proces pozitívnych kvalitatívnych a kvantitatívnych zmien organizmu v určitom čase

- ide o vzájomné pôsobenie: genetických, dedičných, vrodených faktorov a vonkajšieho prostredia
- genetické, dedičné, vrodené - endogénne činitele
- prostredie a výchova - exogénne činitele

Výsledkom pôsobenia uvedených činiteľov sú:

- postupné zmeny
 - vyššie vlastnosti
- zdokonaľovanie organizmu

- tento vývin sa nazýva **NORMÁLNY**

Normálny vývin má **IREVERZIBILNÝ**, nezvratný charakter

- uskutočňuje sa v:

- určitom slede
- určitých obdobiach
- podľa určitých zákonitostí

Vývinové činitele pôsobia vyvážené a preto prebieha bez nežiaducich anomálií (úchyľiek)

Opakom tohto vývinu je **ANOMÁLNY VÝVIN**

- spôsobujú ho patogénne faktory, ktoré podľa svojej povahy a skladby môžu vyvolať jeho spomalenie až zamedzenie (nulitu) alebo zmeny v jeho smere

Od anomálneho vývinu treba odlíšiť **PREDČASNÝ** vývin, pri ktorom dosiahnutý stupeň vývinu určitej schopnosti výrazne prekračuje očakávané hodnoty podľa normy

- jedinci s predčasným vývinom → výnimočne nadaní al. výnimočne talentovaní
- taktiež vyžadujú špeciálne pedagogické prístupy, špeciálny obsah vzdelávania
- aby sa ich talent vhodne rozvíjal no zároveň nezanedbával všestranný rozvoj

Vývin človeka prebieha v 3 oblastiach:

- biologickej
- psychologickej
- sociálnej

pre ŠPG je nevyhnutný ucelený pohľad na človeka z hľadiska jednoty biologických, psychologických a sociálnych zložiek

Vývin zo somatickej oblasti sa nazýva **RAST**

- je to proces zväčšovania rozmerov tela ako celku alebo jeho častí. Ide o súbor kvantitatívnych zmien, možno ich vyjadriť metricky (kg, cm)

Rast je jedna zo základných vlastností živých organizmov, ak ide o telesný rast detí s nenapravovanými vrodenými vývinovými chybami alebo dlhotrvajúcimi chorobami →

patologicky zmenený telesný rast

Norma, normalita, abnormalita

→ dôležité kategórie v ŠPG, pretože rámcovo určujú objekty ŠPG

- v minulosti sa ŠPG nazývala pedagogika abnormálnych

- výber ľudí, ktorí vyžadujú špeciálnu výchovu (starostlivosť), podmieniajú určité kritériá (meradlá)

- ide tu o mimoriadne zložitý problém vedenia deliacej čiary medzi normalitou a abnormalitou

Abnormalita - odlišnosť od normy

Norma

- lat. norma - záväzné pravidlo

- je označenie stavu, vlastnosti alebo procesov týkajúcich sa orgánov

Klasifikáciu vytvárajú pomocou matematicko-štatistických metód

→ štatistické normy

ktoré sa vytvárajú pomocou prirovnania k určitým kritériám → kritériálne normy

Štatistická norma - predstavuje rozpätie, pásmo okolo strednej hodnoty (aritmetický priemer) po pridaní smerodajných odchýlok

- toto pásmo je pásmo normality

- hodnoty nachádzajúce sa bokom od tohto rozpätia sú mimo normy

- keď sú pozitívne nepredstavujú vždy abnormalitu

- genialitu nemožno považovať za niečo abnormálne

Osobitný význam majú normy ŠPG diagnostiky, ktoré určujú také kategórie ako:

- vychovávateľnosť
- vzdelávateľnosť
- vyžadujúci špeciálnu starostlivosť
- ťažkovychovávateľnosť
- asociálnosť

Anormálny vývin

- na anormálnom vývine sa okrem činiteľov veku podieľajú aj patogénne faktory, ktoré ho vlastne spôsobujú

- dôsledky pôsobenia patogénnych faktorov sa prejavujú vo vývinových anomáliách, môžu mať rôznu formu a dosiahnuť rôznu stupeň

1. Ustrnutý vývin

- nedochádza k vzniku orgánu či funkcie

- slepota, hluchota, úplne nevyvinutý orgán - ruka, morálna slepota u delikventov

2. Obmedzený vývin

- určitý orgán alebo funkcia sa už od narodenia (od začiatku) obmedzene vyvíja a nikdy nedosiahne stupeň normálneho vývinu
- mentálna retardácia, vrodená nedoslýchavosť, slabozrakosť, porucha citov

3. Oneskorený vývin

- je spravidla reverzibilný (vratný)
- ak sa včas uskutoční lekársky, ŠPG alebo sociálny zásah
- jeho začiatočná fáza sa síce podobá obmedzenému vývinu
- patrí sem oneskorený vývin:
 - reči
 - motoriky
 - sedenia
 - sociability

4. Prerušený vývin

- vývin orgánu či funkcie sa náhle spomalí alebo úplne zastaví
- z hľadiska prognózy tento stav môže pretrvávať, stav sa môže zhoršiť aj zlepšiť
- patrí sem: detská demencia, mozgová dysfunkcia, ochrnutie

5. Pochybený vývin

- orgán alebo funkcia sa (alebo aj celá osobnosť) vyvíjajú ale nežiaducim smerom s patologickým výsledkom
 - devianti, porucha tvorby tkaniva
- uvedené anomálie sa môžu vyskytovať buď samostatne alebo následne, t.j. napr. prerušený
→ scestný alebo oneskorený

Špeciálnopedagogická diagnostika a prognostika

ŠPG diagnostika je cieľavedomá činnosť zameraná na rozpoznanie:

- podmienok
 - priebehu
 - výsledkov
- } edukácie

osôb so špeciálnymi výchovnými potrebami

→ výsledkom diagnostiky → **DIAGNÓZA**, ktorá vymedzuje najvýznamnejšie znaky a vlastnosti postihnutého vzhľadom na stupeň jeho vychovateľnosti a vzdelania

- tieto znaky charakterizujú jeho úroveň:

- sociálneho správania
- vedomostí a spôsobilostí
- možnosti ich rozvíjania

ŠPG diagnóza - určuje a naznačuje **PROGNÓZU** zahrňujúcu potenciálne schopnosti jedinca, ktoré by za určitých podmienok mohol nadobudnúť

- umožňujú určiť:

- edukačný program - ako vychovávať
- korekčný program - čo opraviť
- reedukačný program - čo obnoviť
- rehabilitačný program - čo zaradiť

- používame pri tom špeciálne metódy

ŠPG diagnostika sa delí podľa kritérií:

1. podľa zamerania:

- ŠPG diagnostika mentálne postihnutých
- ŠPG diagnostika zrakovo postihnutých
- ŠPG diagnostika sluchovo postihnutých
- ŠPG diagnostika telesne a trvalo zdravotne oslabených
- ŠPG diagnostika psychosociálne narušených
- ŠPG diagnostika jedincov s narušenou komunikačnou schopnosťou
- ŠPG diagnostika detí s poruchami učenia
- ŠPG diagnostika detí s poruchami správania
- ŠPG diagnostika výnimočne nadaných a talentovaných detí

2. podľa časového sledu:

- vstupná ŠPG diagnostika
- priebežná ŠPG diagnostika
- výstupná ŠPG diagnostika

3. podľa rozsahu sledovaných cieľov:

- globálna (celková) ŠPG diagnostika
- parciálna (čiastočná) ŠPG diagnostika
- diferenciačná (rozlišujúca) ŠPG diagnostika

4. podľa veku diagnostikovaných osôb na:

- ŠPG diagnostika detí predškolského veku
- ŠPG diagnostika detí školského veku

- ŠPG diagnostika mladistvých
- ŠPG diagnostika dospelých

Metódy musia byť:

- validne - platné
- reliabilné - spoľahlivé

Diagnostické metódy možno rozdeliť podľa:

a) spôsobu zisťovania:

- pozorovanie
- explorácia (dotazník, rozhovor, riadený rozhovor)
- diagnostické skúšanie (písomné, ústne, praktické)
- testy (didaktické, logopedické, motoriky, laterality)
- rozbor produktov činnosti (diktáty, životopisy, kresby)
- kazuistické metódy (štúdium prípadu)
- prístrojové metódy

b) podľa predmetu zisťovania:

- úroveň vedomostí (školské, profesionálne, všeobecné)
- úroveň vývinu reči (hovorenej, písanej, posunkovej)
- úroveň sociability (vychovateľnosť, sociálne vlastnosti)
- úroveň výsledkov činností (písomnej, výtvarnej, pracovnej)
- úroveň motoriky
- lateralita
- funkčnosť senzorických orgánov (zrak, sluch, hmat)
- špecifiky predchádzajúceho života (z bio., psy, soc. stránky)
- úroveň spôsobilosti (sebaobsluhy) a návykov (hygieny, pracovných, ...)

c) podľa spôsobu hodnotenia získaných výsledkov:

- normatívne (výkon sa prirovná k norme)
- kritériálne (výkon sa prirovná k stanoveným kritériám)

- výsledkom ŠPG diagnostiky sa využívajú:

- pri selekcii diagnostikovaných jedincov
- pri riešení profesie
- pri riešení individuálnych problémov

diagnóza môže byť:

- kauzálna - príčinná - určuje príčiny ochorenia
- symptomatická - uvádza iba základné prejavy

Diagnostické metódy podľa spôsobu zisťovania

Metóda pozorovania

- dlho jediný spôsob zisťovania informácií

- Francúz Seguin - upozorňoval na jej dôležitosť

1. denníková forma - zaznamenávanie výsledkov a priebehu

2. hodnotiace stupnice - častot' a sila pozorovaného javu
3. pozorovacie hárky - zaznamenávanie výsledkov

Exploračné metódy

Dotazník - písomné odpovede - rôzne stránky osobnosti

Rozhovor - odpoveď na jednotlivé otázky kladené skúmateľom

- anamnestický - zisťuje podmienky a okolnosti vývinu, prostredia a zdravotný stav
 - špecializovaný - zisťuje motiváciu konania , postoje, názory, vedomosti
- podľa miery viazanosti:
- voľný
 - viazaný (riadený)
 - kombinovaný

Diagnostické skúšanie

- odlišuje sa od klasifikačného tým, že má iné ciele

→ klasifikačné má za úlohu hodnotiť osvojené poznatky

→ diagnostické sleduje slabé miesta v poznatkoch, analyzuje ich, aby sa mohli určiť korekčné postupy

- ústne
- písomné
- praktické

Testy

- sústava zámerne zostavených otázok, na ktoré má osoba odpovedať

- má presné podmienky

1. didaktické - reprezentujú určitú časť látky, bodovací systém

2. logopedické - pomáhajú zisťovať ťažkosti v medziľudskej komunikácii:

- hovorená reč - otázky, testy výslovnosti, porozumenie (napr. predložky
- písaná reč - technika čítania, písania (chyby, rýchlosť), úroveň porozumenia

3. laterálita - Slovák test (korálky, lopta, kresliť)

4. motoriky

Rozbor výsledkov činností

- možno ho získať:

- analýzou
- hodnotením

- písomných prác (slohy, diktáty, životopisy)

- výtvarnej činnosti (výkresy, modely, plastiky)

- záujmovej činnosti

Štúdium prípadu (case study)

- dôkladné štúdium všetkých dostupných písomných a iných materiálov o postihnutom či narušenom a ich diagnostikovanie

Diagnostické metódy členené podľa predmetu zisťovania

Metódy zisťovania úrovne školských vedomostí

- prostredníctvom nich sa zisťuje stav osvojených poznatkov, spôsobilostí žiaka, ale aj efektívnosť práce pedagóga

- pri zisťovaní úrovne školských vedomostí je potrebné zohľadniť:

- druh a stupeň postihnutia
- dĺžku školskej dochádzky
- profesijné záujmy
- metódy vo vyučovaní
- osobu učiteľa
- danú školu
- rodinné pozadie
- vybavenosť žiaka kompenzačnou technikou
- vybavenosť školy

Diagnostické znaky

- kvantitatívne:

- množstvo poznatkov
- výskyt systematických chýb
- časové nároky na riešenie úloh

- kvalitatívne:

- logická štruktúra vedomostí
- schopnosť využívať poznatky
- primeraný slovník - terminológia
- aktívne prispôsobovanie sa úlohe
- pomoc učiteľa pri riešení úloh

Metódy zisťovania úrovne sociability

sociabilita - schopnosť vytvárať a udržiavať medziľudské vzťahy

- prejavuje sa v správaní v sociálnej skupine, v sociálnej interakcii

- dôležité faktory, ktoré sa podieľajú na utváraní sociability postihnutého jedinca sú:

1. vzťah postihnutého k sebe samému, resp. k svojmu defektu
2. vzťah k rodičom a širšiemu soc. prostrediu
3. miera potreby soc. kontaktu postihnutého
4. miera tolerancie postihnutého voči okoliu
5. tendencia k agresivite
6. ochota udržiavať právne normy

Metódy zisťovania úrovne motoriky

motorika - súhrn všetkých pohybových prejavov ľudského tela + pohybová schopnosť človeka

- patria sem:

- inštinktívne pohybové reakcie
- nepodmienené reflexy
- podmienené reflexy
- pohybové návyky
- schopnosť pohybovo riešiť situáciu

Predmetom diagnostiky motoriky je:

1. vývin (normálny, oneskorený, patologický)
2. kvalita (koordinácia, rovnováha, obratnosť)
3. výkon (sila, rýchlosť, vytrvalosť)

V diagnostike rozlišujeme:

- jemnú motoriku
- hrubú motoriku

Metódy zisťovania laterality

- pri zisťovaní laterality sa rozpoznáva:

- a) senzorická lateralita (oko, ucho)
- b) motorická lateralita (noha, ruka)

- zisťuje sa aj stupeň laterality
- obojručnosť - amidextria

Metódy zisťovania úrovne reči

- úroveň socializácie postihnutého alebo narušeného závisí od jeho schopnosti komunikovať
- vyšetrenie sa zameriava na všetky formy dorozumievania prostredníctvom:

- zvukovej reči
 - písanej reči
 - posunkovej reči
- (slovník, plynulosť reči, vyslovovanie hlások)

Metódy zisťovania úrovne sebaobsluhy

- stravovanie, sebaobslužné návyky, hygiena, obliekanie u mentálne postihnutých

Sústava špeciálnych škôl a zariadení

- sústavu ŠPG škôl a zariadení tvoria inštitúcie, ktoré sa podieľajú na dosiahnutí cieľa výchovno-vzdelávacej sústavy
- v rôznej miere zabezpečujú starostlivosť o jedincov so špeciálnymi výchovnými potrebami

a) podľa toho, o ktorú zložku komplexnej rehabilitačnej starostlivosti ide, hovoríme o sústave:

- špeciálnych škôl
- špeciálnych školských zariadeniach
- liečebno-preventívne inštitúcie
- inštitúcie soc. starostlivosti
- mimoštátne inštitúcie, záujmové organizácie, nadácie

b) podľa charakteru a realizovaných cieľov, aktivít:

- edukačné inštitúcie
- poradenské inštitúcie
- rehabilitačné inštitúcie
- liečebné inštitúcie
- reedukačné inštitúcie
- inštitúcie sociálno-právnej ochrany

c) podľa zriaďovateľa a prevádzkovateľa:

- štátne
- súkromné
- cirkevné

d) podľa veku osôb, pre ktoré sú inštitúcie určené:

- predškolský vek
- školský vek
- adolescenti
- dospelí

e) podľa pohlavia:

- pre chlapcov
- pre dievčatá
- koedukačné

f) podľa prevádzky:

- denné
- celodenné
- týždenné
- celoročné - s nepretržitou prevádzkou

Sústava špeciálnych škôl

- patria do sústavy základných a stredných škôl zabezpečujúcich povinné vzdelávanie v SR
- povinné vzdelávanie riadi - školský zákon
- špeciálne školy poskytujú pomocou osobitných vyučovacích metód, prostriedkov a foriem edukáciu:

- mentálne postihnutých
- zmyslovo postihnutých
- telesne postihnutých
- s chybami reči
- s viacerými chybami
- ťažkovychovaťelné deti
- chorí a oslabení v zdravotníckych zariadeniach

- zriaďovanie, zrušovanie a typy škôl, organizácia vyučovania, dĺžka štúdia, preradovanie a prijímanie žiakov → vyhláška o stredných školách MŠ SR

Sústava špeciálnych škôl

1. špeciálne ZŠ
 2. špeciálne SŠ
 3. osobitné školy - špeciálne ZŠ s redukovaným obsahom vzdelávania
 4. pomocné školy - špeciálne ZŠ s výrazne redukovaným obsahom
- odborné školy - učilištia
špeciálne triedy v normálnych ZŠ a SŠ
triedy s individuálnym vzdelávacím programom
- asi 50 typov ŠP škôl

Pre zmyslovo postihnutých žiakov:

- pre sluchovo - ZŠ, gymnázium, SOU, SOŠ (odevná Kremnica)
- pre zrakovo - ZŠ, SOU, gymnázium, SOŠ, konzervatórium
- pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou - ZŠ pre deti s poruchami reči, ZŠ pre nehovoriacich
- pre telesne postihnutých - ZŠ, SOU, gymnázium, SOŠ, OA Košice
- pre chorých a zdravotne oslabených - ZŠ pri nemocnici, liečebniach, kúpele, ozdravovne
- pre žiakov ťažko vychovávateľných - pri špeciálnom výchovnom zariadení
- pre mentálne postihnutých:
 - osobitná škola - ľahký stupeň mentálneho postihnutia
 - pomocná škola - stredný stupeň
 - trieda s individuálnym vzdelávacím programom - ťažký stupeň
 - SOU
- pre deti viacnásobne postihnuté - 3 skupiny:
 1. osobitné školy a triedy - postih + MR
 2. slepohluché - pri Prešove
 3. nemajú špeciálne zariadenia
- žiaci s ŠVVP, chyby reči, telesne postihnuté - špeciálne triedy v normálnych školách

Zarad'ovanie alebo prerad'ovanie žiakov do špeciálnych škôl

Zarad'ovanie - rozumieme postup pri prvom zaškolení dieťaťa

Prerad'ovanie - znamená zmenu vzdelávacej inštitúcie z rôznych dôvodov po zaškolení

- o zaradení alebo preradení rozhoduje riaditeľ školy na základe návrhu odbornej komisie, ktorú zriaďuje z pedagogických pracovníkov školy, psychológa, odborného lekára
- návrh sa prerokuje so zákonným zástupcom žiaka

Komplexné vyšetrenie pred zaradením alebo preradením do špeciálnej školy zabezpečuje poradenské zariadenie (pedagogicko-psychologická poradňa, špeciálnopedagogická poradňa, detské integračné centrum)

→ súhlas rodiča

- po dovŕšení 6. roku možno odložiť jeho školskú dochádzku max. o 2 roky
- po rozhodnutí o zaradení žiaka do špeciálnej školy možno určiť diagnostický pobyt v škole, do ktorej má byť zaradený (3 mesačný)

Špecifiká organizácie vzdelávania v ŠPG školách

- osobitosti, ktoré závisia od druhu a stupňa postihnutia:
 - špecifické metódy, formy a prostriedky
 - znížený počet žiakov v triede (napr. zrakovo, sluchovo, chyby reči max. 8 žiakov)
 - najviac 15 detí, ale aj menej ako 8
 - v špec. triede ZŠ - ŠVVP - 12 žiakov
 - v špec. triede ZŠ - poruchy správania - 10 žiakov
 - upravená - predĺžená povinná šk. dochádzka - o rok
 - napr. sluchovo postihnuté deti, nehovoriace, telesne → prípravný ročník
 - pomocná škola má namiesto ročníkov 4 stupne:
 - nižší a stredný - 3 ročné
 - vyšší a pracovný - 2 ročné

Sústava špeciálnych školských zariadení

Okrem ŠPG škôl sú aj ŠPG školské zariadenia

- sú súčasťou školskej sústavy - orientujú sa na oblasť výchovy a záujmového vzdelávania

- môžu byť štátne, private, cirkevné

- **delia sa na:**

1. výchovno-vzdelávacie zariadenia
2. špeciálne výchovné zariadenia
3. poradenské zariadenia
4. záujmovo-vzdelávacie zariadenia
5. školské účelové zariadenia

1. Výchovno-vzdelávacie zariadenia

- MŠ, ŠKD, školské strediská záujmovej činnosti, centrá voľného času, domovy mládeže, školy v prírode

- výchova a vyučovanie v mimovyučovacom čase

2. Špeciálne výchovné zariadenia

- plnia úlohy pri ochrane detí pred sociálnopatologickými javmi, v prevencii problematického vývinu detí, v prevencii delikventného vývinu detí

a) Zariadenia výchovnej prevencie:

- centrum výchovnej a psychologické prevencie, liečebno-výchovné sanatórium, diagnostické centrum

- o umiestnení rozhoduje orgán štátnej správy alebo zákonný zástupca

b) Zariadenia náhradnej výchovy:

- detský domov, reedukačný detský domov

- deti sa prijímajú na základe súdneho rozhodnutia o ústavnej alebo ochrannej výchove

- nepretržitá prevádzka

3. Poradenské zariadenia

- poskytujú odborné služby v oblasti výchovného poradenstva, ŠPG poradenstva a starostlivosti o deti

- výchovný poradca, školský psychológ, školský špg pedagóg

- poradenské zariadenia:

- pedagogicko-psychologická poradňa
- zariadenia ŠPG poradenstva

4. záujmovo-vzdelávacie zariadenia

- jazyková škola, štátny stenografický ústav

5. Školské účelové zariadenia

- zariadenia školského stravovania

- zariadenia praktického vyučovania - prax

- zariadenia služieb škole (výpočtové)

Sústava liečebno-preventívnych inštitúcií

- obvodné zdravotné zariadenia

- polikliniky

- nemocnice
- nemocnice s poliklinikou
- odborné liečebné ústavy
- zariadenia lekárskej služby
- osobitné detské zariadenia

Primárna starostlivosť - ambulantná, pohotovosť

Sekundárna starostlivosť - odborne ambulantná, odborne nemocničná

Následná starostlivosť - lieky, kúpele, liečebné a kompenzačné pomôcky, prevencia

Sústava inštitúcií sociálnej starostlivosti

- plní voči postihnutým osobám **úlohy**:

- právnej starostlivosti
- ekonomickej starostlivosti

a morálnej podpory

- toto sa realizuje prostredníctvom odboru soc. vecí okresných miestnych úradov

- **poskytuje** pre postihnutých:

- peňažné dávky sociálnej starostlivosti
- sociálno-právnu ochranu
- zľavy pre ZPS
- ústavnú starostlivosť (domovy sociálnych služieb)

Sústava mimoštátnych inštitúcií, záujmových organizácií a nadácií

Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihom

Únia nevidiacich a slabozrakých

Slovenský zväz telesne postihnutých

Liga vozíčkarov

Nadácia Harmony

Segregácia a integrácia jedincov so špeciálnymi výchovnými potrebami

Segregovaná výchova - oddelená výchova a vzdelávanie jedincov, ktorí sa odlišujú od svojich rovesníkov napr. rasa, pohlavie, vierovyznanie, národnosť atď.

- termín segregácia postihnutých a narušených jedincov - **2 významy**:

- širší - ako ich segregáciu zo spoločnosti - ich vyčleňovanie, vylučovanie
- nerovnané príležitosti
- užší - ako segregovanú výchovu a vzdelávanie postihnutých a narušených
- ako ich špecifická výchova

Integrovaná výchova a vzdelávanie

- spoločná výchova a vzdelávanie odlišných skupín alebo jednotlivcov

- **2 významy**:

- širší - ako spoločenská integrácia - integrácia postihnutých do spoločnosti
- rovnaké možnosti
- užší - ako integrovaná výchova a vzdelávanie
- spoločná výchova s intaktnými

- v súčasnosti ide o integráciu na princípe partnerského spolunažívania intaktných a postihnutých jedincov

Koadaptácia - t.j. vzájomné prispôsobovanie sa

Potreby a práva postihnutých a narušených jedincov

- niektoré potreby sú rovnaké ako u zdravých (pracovať, komunikovať, pohybovať sa, vzdelávať sa atď.)

- okrem týchto všeobecných ľudských potrieb pociťujú aj špeciálne potreby, ktoré vyplývajú z ich postihnutia

1. špeciálne liečebno-rehabilitačné potreby
2. špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby
3. potreby úpravy fyzického prostredia
4. potreby používania kompenzačných pomôcok
5. potreby úpravy právnych noriem (aby ich spoločnosť prijala a počítala s nimi)
6. potreby primeraných možností pracovného uplatnenia
7. potreby úpravy spoločenských vzťahov

Práva postihnutých (str. 68 učebnica)

Pedagogická integrácia postihnutých a narušených

- v **50. a 60. rokoch 20. st.** sa objavili prvé pokusy cielene integrovane vzdelávať postihnuté deti (Dánsko, Taliansko, Švédsko, Veľká Británia)

→ dôvod - nie vždy priniesli špeciálne školy očakávania - deprivácia z okolia

70. roky USA, GB - uzákonilo sa v Škandinávií, taliansku možnosť integrovane vzdelávať

→ Pedagogická integrácia sa uskutočňuje viacerými spôsobmi:

- **ako miestna integrácia** - ak sa postihnutí vzdelávajú v tom istom areály, ale v špecifických hraniciach, priestoroch → kontakty sú obmedzené
- **ako sociálna** - ak vzdelávanie prebieha v úplne iných priestoroch, ak obidve skupiny sa stretávajú pri obedoch, športových akciách, súťažiach
- **ako funkčná** - ak postihnuté deti navštevujú rovnaké školy alebo triedy s nepostihnutými a postupujú podľa podobných vyučovacích programov

Preventívna a poradenská špeciálno-pedagogická starostlivosť

- SR prijala **Deklaráciu ľudských práv** ako aj **Deklaráciu práv dieťaťa**

→ to umožňuje zákonným zástupcom dieťaťa využiť prednostné právo zvoliť preň vzdelávanie podľa jeho schopností, možností, psychických daností

- aby sa rodič narušeného dieťaťa mohol správne rozhodnúť, musí existovať funkčný systém preventívnej a poradenskej starostlivosti

Preventívna starostlivosť na predchádzanie:

- ohrozenia
- narušenia
- postihnutia

alebo znižovanie jeho dôsledkov

Poradenstvo - je to nielen udeľovanie rád, poskytovanie receptov ako riešiť problémy, ako zlepšiť život.

Základné úlohy ŠPG poradenstva:

- depistáž - vyhľadávanie, (včasná) diagnostika postihnutých
- individuálna práca s týmito deťmi
- odborná pomoc ich rodinám
- odborná pomoc predškolským zariadeniam
- pomoc pri zaškolení - výbere školy
- komplexný poradenský servis

Práca s rodičmi detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

- každý handicap, postihnutie znamená zásah do osobného a sociálneho vývinu jedinca

- situácia rodiny, do ktorej sa narodí postihnuté dieťa je iná ako situácia rodiny s dieťaťom po úraze, drogách, alkohole

- táto rodina prebieha **niekoľkými fázami**:

1. **fáza šoku** - citové vychýlenie, neochota uveriť, iracionálny prístup
- rodina potrebuje sympatie, emocionálnu podporu, pozitívne riešenie
2. **reaktívna fáza** - začína psychickými a somatickými reakciami na skutočnosť - bolesť, žiaľ, sklamanie, úzkosť z ďalšieho vývinu
- odmietanie novej skutočnosti, sebaobviňovanie, agresivita
3. **adaptačná fáza** - pokus o racionálne hodnotenie situácie
- rodičia uvažujú ako pomôcť
- dôležitá je presná diagnóza, reálna lekárska aj pedagogická prognóza, pravdivé informácie
4. **fáza reorientácie** - rodičia začínajú konať, vyhľadávajú lekársku, psychologickú a sociálnu pomoc
- príprava na zmenu života celej rodiny

Začleňovanie jedincov s ŠVVP do spoločnosti

Socializácia je mimoriadne dôležitá

- vnútorná (biologická) a sociálna determinácia

- najvyšší stupeň socializácie je integrácia - úplné zaradenie jedinca

- dôsledky postihnutia celkom prekonané

Adaptácia - prispôsobovanie - zaradenie postihnutého do soc. prostredia prispôsobeného jeho potrebám

Utilita (potrebná) - nie je možná adaptácia
- celoživotná ochrana spoločnosti

Inferiorita (nižší) - najnižší stupeň socializácie
- nie sú samostatní, neschopní pracovať